

Fördjupad översiktsplan Forserum

Planeringsunderlag ▪ Samråd ▪ 2022

NÄSSJÖ KOMMUN

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR FORSERUM är indelad i tre delar, planförslaget, planeringsunderlaget och miljökonsekvensbeskrivningen. Denna del, planeringsunderlaget, redogör för nuläget i Forserum samt för de värden som finns i tätorten och utgör underlaget för de ställningstagande som görs i den fördjupade översiktsplanens. Planförslaget redogör för kommunens ställningstaganden och vilja när det gäller mark- och vattenanvändning i Forserum. Miljökonsekvensbeskrivningen beskriver konsekvenserna av genomförandet av den fördjupade översiktsplanen.

Samhällsplaneringskontoret har lett arbetet med att ta fram en ny översiktsplan och flera av kommunens förvaltningar har, liksom Nässjö affärsverk deltagit i arbetet. Samhällsplaneringsnämndens presidium har utgjort styrgrupp för planarbetet.

Samrådet för den fördjupade översiktsplanen för Forserum kommer att pågå under perioden 31 oktober 2022 till och med 15 januari 2023. Under samrådet har du möjlighet att yttra dig om förslaget och dess innehåll. Detta gör du genom att använda kommunens e-tjänst som finns på kommunens hemsida.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

LÄSHÄNVISNINGAR	4
INLEDNING	5
Forserums utveckling	5
PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR	9
Miljömål	9
Agenda 2030	11
Regionala planer och program	12
Fördjupad översiktsplan för Forserums samhälle 2011	14
HÄNSYN I SAMHÄLLSPLANERINGEN	17
Naturmiljö	17
Kulturmiljö	19
Jordbruksmark	26
Klimatförändringar	33
Risker	36
Vattenanvändning	39
Energi	41

LÄSHÄNVISNINGAR

Den fördjupade översiktsplanen är uppdelad i tre delar och innehåller följande:

Planeringsunderlag

Som komplement till planförslaget finns ett planeringsunderlag för den fördjupade översiktsplanen. Detta är ett underlag till de utpekanden som gjorts samt fungerar som fördjupning till den fördjupade översiktsplanens olika delar. Planeringsunderlaget innehåller inga förslag utan är ett stöd om läsaren vill fördjupa sig i bakgrunden till översiktsplanen.

Planförslag

Detta dokument utgör översiktsplanens förslag, det vill säga kommunens långsiktiga förslag kring hur mark och vattenområden ska användas, bevaras och utvecklas. I planförslaget slås även utvecklingsinriktningen för Forserum fast, avseende exempelvis bostäder, verksamheter och service. Planförslaget behandlar även olika hänsynsaspekter som kommunen behöver ta hänsyn till vid planläggning av mark och vatten.

Konsekvensbeskrivning

En fördjupad översiktsplan förutsätts alltid innebära en betydande miljöpåverkan. På grund av detta ska en miljökonsekvensbeskrivning tas fram, denna redogör bland annat för översiktsplanens konsekvenser för miljön. I den fördjupade översiktsplanen för Forserum utgör miljökonsekvensbeskrivningen en del av konsekvensbeskrivningen. Ett avgränsningssamråd genomfördes med länsstyrelsen i Jönköpings län 3 december 2021.

INLEDNING

Planeringsunderlaget utgör ett viktigt komplement till den fördjupade översiktsplanen då den innehåller fördjupad information om flera av de aspekter som lyfts fram i planförslaget. I den inledande delen av planeringsunderlaget innehåller bland annat en historisk tillbakablick samt en beskrivning av befolkningsutvecklingen i Forserum. Utöver detta beskrivs även relevanta mål (regionala och nationella) som planeringen behöver förhålla sig till.

FORSERUMS UTVECKLING

Ortshistoria

De fornlämningar som hittats i trakten kring Forserum gör gällande att det bodde människor här redan under brons- och järnåldern. Kyrkbyn som också gav orten Forserum sitt namn har anor från 1100-talet. Under 1700-talets första hälft uppfördes en masugnshytta i Stenseryd, vilket är att betrakta som den första industrialiseringen av orten.

I början av 1860-talet nådde järnvägen Forserum och den första december 1864 invigdes Forserums station. Järnvägen var den faktor som på alvar fick fart på utvecklingen i Forserum, i samband med järnvägens tillkomst etablerades under den senare delen av 1800-talet flera industrier och fler människor kom således att flytta till Forserum på grund av arbete. Under 1900-talet fortsatte orten att utvecklas och bildade fram till upptagandet i Nässjö kommun 1971 sin egen kommun.

Befolkningsutveckling

Forserum har under det senaste decenniet upplevt en stark befolkningsstillväxt. Nedan redovisas en tabell över hur åldersfördelningen bland befolkningen i Forserum såg ut 2021:

Av tabellen går att utläsa att det finns en stor andel barn i åldrarna 0-5 år. Bland åldrarna 7-18 år är fördelningen relativt jämn. Den största befolkningskoncentrationen finns i åldrarna 25-64 år med ungefär hälften av samhällets invånare. Lite drygt en femtedel av Forserums invånare är 65 år eller äldre.

Åldersfördelning	2021
0-5	178
6	27
7-9	85
10-12	70
13-15	68
16-18	90
19-24	137
25-44	510
45-64	487
65-74	230
76-85	145
86-	40
Totalt	2067

Ur ett historiskt perspektiv har befolkningsutvecklingen i Forserum varit stadigt tilltagande med en mindre nedgång under 1990-talet samt under 2000-talets första år. Tabellen nedan redovisar hur befolkningsstillväxten i Forserum har ett ut från 1960 och fram till 2020.

År	Befolkningsmängd
1960	1617
1965	1676
1970	1985
1975	2008
1980	2195
1990	2160
1995	2131
2000	2041
2005	1982
2010	2039
2015	2080
2018	2113
2020	2128
Totalt +/-	+511

Från 1960 har befolkningen ökat med sammanlagt 511 personer, där en tydlig uppgång kan ses under den senare delen av 1960-talet. Från 1990 fram till 2005 minskade befolkningen i Forserum med drygt 150 personer. Från 2005 skedde ett trendbrott och befolkningen har sedan ökat med cirka 150 personer, vilket motsvarar tidigare års befolkningsnedgång.

Hur befolkningsutvecklingen i en kommun eller tätort ser ut styrs av flera faktorer, däribland konjunktur, tillgång på bostäder, jobb och möjligheter till kommunikationer och pendling. Den fördjupade översiktsplanen spelar en nyckelroll för hur den framtida befolkningsutvecklingen i Forserum kommer att se ut, då dess huvuduppgift är att pekat ut nya områden för såväl bostäder som verksamheter samt för andra funktioner som bidrar till att öka attraktiviteten hos Forserum som samhälle.

PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Det planeringsunderlag på vilken den befintliga fördjupade översiktsplanen till större del är byggd på är i många fall mer än tio år gammalt. Att uppdatera befintligt planeringsunderlag och ta fram nytt planeringsunderlag är således en viktig del av arbetet med den fördjupade översiktsplanen. De underlag som används till den fördjupade översiktsplanen är i regel på en strategisk nivå och har en planeringshorisont som i många fall sträcker sig långt in i framtiden.

De dokument, planer och undersökningar som utgör planeringsunderlaget tas fram av flera olika aktörer på såväl kommunal som regional nivå.

MILJÖMÅL

Sveriges miljömål är antagna av riksdagen och är de delar som landet behöver arbeta med för att nå de globala klimatmålen som är formulerade i Agenda 2030. Nedan följer en beskrivning av de miljömål som påverkar den strategiska planeringen i Nässjö kommun.

Generationsmålet

Det första övergripande målet för det svenska klimatarbetet är det så kallade generationsmålet. Detta mål ska vara vägledande för miljöarbetet i alla samhällets nivåer. Generationsmålet innebär att målet för den svenska miljöpolitiken ska vara att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Detta ska ske utan att det skapas miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta mål innebär att den strategiska planeringen såväl nationellt, regionalt och lokalt ska bidra till att lösa de stora miljöproblemen.

Begränsad klimatpåverkan

Miljömålet begränsad klimatpåverkan är kopplat till det globala målet som ingår i FN:s ramkonvention och innebär att klimatförändringarna ska stabiliseras på nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Detta mål ska uppnås på ett sådant sätt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelproduktionen säkerställs och att de övriga målen för hållbar utveckling inte komprometteras.

Frisk luft

Miljömålet frisk luft lyfter fram att luften som vi andas ska vara så ren att människors hälsa, djur, växter och kulturvärden inte skadas. Orenheter i luften kan leda till sjukdomar och kan ha en frätande effekt på kulturhistoriska byggnader, fornminnen och likande.

Bara naturlig försurning

Ökad försurning får negativa konsekvenser för växt och djurliv, det har även en korrigerande effekt på de tekniska material, ledningssystem och arkeologiska fyndigheter som finns i jorden. Syftet med detta miljömål är att effekten av försurning från nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Detta innebär att halten av försurande ämnen i nedfall inte heller ska öka.

Giftfri miljö

Målet innebär att de ämnen som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Detta ska uppnås genom att naturfrämmande ämnen hålls på en så låg nivå som möjligt, helst nära noll och den påverkan som det kan ha på människors hälsa och ekosystemen ska vara obetydlig. De naturligt förekommande ämnena ska vara nära bakgrunds nivåerna.

Skyddande ozonsikt

Strävan med detta mål är att ozonskiktet ska ge långsiktigt skydd mot skadlig UV-strålning. Detta innebär att människan behöver minska på utsläpp av de ozonnedbrytande ämnen som gör att ozonskiktet tunnare ut och därmed inte skyddar lika bra. För folkhälsan är det mycket viktigt med ett skyddande ozonskikt då det kan förebygga en ökad förekomst av exempelvis hudcancer och andra sjukdomar som kan relateras till den skadliga UV-strålningen.

Säker strålmiljö

Detta miljömål innebär att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot de skadliga effekterna som kan komma av strålning. Bland annat innebär det att exponeringen för skadlig strålning ska begränsas så mycket som det är möjligt och rimligt. Radon är sedan länge en känd riskfaktor och bedöms årligen orsaka omkring 500 fall av lungcancer. Därför är det viktigt att öka medvetenheten om radon i boendemiljöer för såväl allmänhet som fastighetsägare, det är även viktigt att kommunerna bedriver en effektiv tillsyn inom området.

Ingen övergödning

Målet innebär att den övergödning som sker i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller förutsättningarna för en allsidig användning av mark och vatten.

Levande sjöar och vattendrag

Miljömålet innebär en strävan mot att landets sjöar och vattendrag ska bevara sin naturliga produktionsförmåga, den biologiska mångfalden, kulturmiljömässiga värden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion. Detta ska ske samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas och utvecklas.

Grundvatten av god kvalitet

Miljömålet innebär att det ska finnas en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Myllrande våtmarker

Miljömålet myllrande våtmarker innebär att dessas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker ska bevaras för framtiden. Detta innebär att kommunens våtmarksområden måste bevaras och utvecklas.

Levande skogar

Miljömålet levande skogar lyfter fram att skogen och skogsmarken har ett värde för såväl biologisk produktion, biologisk mångfald, kulturmiljö och sociala aspekter. Detta gör att våra skogar behöver skyddas, bevaras och utvecklas.

Ett rikt odlingslandskap

Jordbruksmarken är en viktig resurs utifrån hushållning, biologisk mångfald och kulturmiljö. Dessa värden ska enligt detta miljömål utvecklas och stärkas. Jordbruksmarken ska så långt som möjligt skyddas från exploatering i Nässjö kommun.

God bebyggd miljö

Miljömålet god bebyggd miljö är det som är tydligast kopplat till kommunal översiktsplanering. Målet innebär att städer, tätorter och annan bebyggd miljö vara en hälsosam och sund livsmiljö vilket i sin tur ska medverka till en god regional och global miljö. Markanvändningen ska planeras på ett sådant sätt att lokalisering och utformning görs på ett miljöanpassat sätt med en långsiktigt god hushållning av mark och vatten i fokus.

AGENDA 2030

Utöver Sveriges nationella miljömål behöver kommunen också förhålla sig efter de 17 globala målen i Agenda 2030, av dessa mål bedöms följande ligga i fokus för den fördjupade översiktsplanen för Forserum.

Mål 6

Rent vatten och sanitet. Detta mål syftar främst till att säkerställa en tillgång rent vatten och sanitet samt en hållbar förvaltning av dessa. Tillgången till rent vatten och goda sanitära förhållanden är en avgörande faktor för ett välfungerande samhälle, brist på detta föranleder bland annat en ökad spridning av sjukdomar i befolkningen samt orsakar konflikter och hämmar samhällsutvecklingen.

Mål 11

Hållbara städer och samhällen. Detta mål syftar till att främja framväxten av hållbara städer och samhällen. I takt med att fler och fler människor väljer att bosätta sig i städer ökar kraven på att städer och samhällen kan växa och utvecklas på ett hållbart sätt. Utveckling av hållbara städer och samhällen innefattar ett hållbart byggande och en hållbar planering av bostäder, infrastruktur och offentliga platser med mera.

Mål 13

Bekämpa klimatförändringarna. Detta mål syftar till att bekämpa klimatförändringarna och de effekter som dessa får på såväl samhällen som natur. Målet är ständigt aktuellt och har vid flera tillfällen preciserats ytterligare, främst genom Parisavtalet som slår fast att den globala temperaturökningen ska begränsas till 2 grader, med en strävan om en maximal ökning på 1,5 grader. Den kommunala samhällsplaneringen har en viktig roll i att arbeta för att uppfylla detta mål, främst genom att kartlägga och arbeta med de utsläppskällor som finns i kommunen samt att aktivt arbeta med klimatanpassning för att göra framtidens städer och samhällen mer motståndskraftiga mot ett förändrat klimat.

Mål 15

Ekosystem och biologisk mångfald. Detta mål syftar till att värna våra ekosystem och den biologiska mångfalden. Människan är för sin överlevnad och försörjning av bland annat livsmedel beroende av fungerande ekosystem och en biologisk mångfald. Det är därför avgörande att dessa värnas inom den samhällsplaneringen, bland annat genom att arbeta med åtgärder som främjar och ger förutsättningar för en ökad biologisk mångfald. Nyckelfaktorer för att uppnå detta mål är bland annat att bevara och på ett långsiktigt och hållbart sätt förvalta miljöer som är betydelsefulla för ekosystem och den biologiska mångfalden. Ett tydligt exempel på detta är att värna om jordbruksmarken genom att i så stor utsträckning som möjligt motverka att jordbruksmark tas i anspråk för exploatering. Jordbruksmarken bidrar med en lång rad ekosystemtjänster samtidigt som den har stor betydelse för den biologiska mångfalden.

Mål 16

Fredliga och inkluderande samhällen. Detta mål syftar till att främja fredliga och inkluderande samhällen. I många fall utgör fredliga och inkluderande samhällen en förutsättning för en hållbar utveckling och ett hållbart samhällsbyggande. I ett samhälle präglad av konflikter och exkludering är det svårt att uppnå en långsiktig hållbar utveckling, främst på grund av avsaknaden av en mänsklig grundtrygghet samt tilltro till samhället. Vilket i sin tur hämmar utvecklingen för samhället i stort såväl som för enskilda individer. Det är därför viktigt att kommunen verkar för en inkluderande samhällsplanering och därmed bidrar till bättre förutsättningar för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling, såväl socialt som ekonomiskt och ekologiskt.

REGIONALA PLANER OCH STRATEGIER

Klimat- och energistrategi för Jönköpings län

För Jönköpings län finns även regionala miljömål. Dessa miljömål finns beskrivna i den regionala klimat- och energistrategi. Strategins långsiktiga vision är att Jönköpings län ska vara ett plusenergilän år 2050. Klimat- och energistrategin innehåller sammantaget sju fokusområden och tre övergripande mål.

De sju fokusområdena är följande:

- Transporter och hållbara resor
- Samhällsplanering
- Bebyggelse
- Konsumtion och livsstil
- Förnybar energi
- Gröna näringar och natur
- Näringsliv och affärsutveckling

Strategins tre övergripande mål är följande:

- Senast 2045 producerar Jönköpings län mer energi än vad som används. Energin som produceras är förnybar och mängden uppgår till minst 10 000 GWh/år.
- Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser från Jönköpings län lägre än ett ton per invånare och år.
- Klimatförändringarna möts aktivt i Jönköpings län genom att skapa ett samhälle som minskar sårbarheter och tillvaratar möjligheter, för ett varmare, torrare och blötare län.

Samtliga av klimat- och energistrategins fokusområden och övergripande mål bedöms vara relevanta för den fördjupade översiktsplanen för Forserum.

Regional livsmedelsstrategi för Jönköpings län 2030

Den regionala livsmedelsstrategin utgår från visionen och tillika den långsiktiga målsättningen

att det ska vara nära till bra mat. Vilket innebär att det ska vara enkelt att producera, sälja och välja mat som är bra för miljön, klimatet, hälsan och som samtidigt bidrar till tillväxt och sysselsättning i länet.

Strategin har preciserat följande fokusområden för att nå fram till visionen och den långsiktiga målsättningen: Produktion, Innovation, Gröna affärer, Attityder och Självförsörjning. Genom den fysiska planeringen ges möjlighet att verka för förutsättningar för fortsatt och ökad produktion, som i sin tur bidrar till en högre självförsörjningsgrad. En nyckelfaktor för att uppnå detta är att jordbruksmarkens värden bevaras och tas i beaktning i planeringen. Vilket också är en fråga som behandlas i den fördjupade översiktsplanens planförslag, planeringsunderlag och konsekvensbeskrivning.

Regional transportplan

Region Jönköping har tagit fram en regional transportplan för åren 2018–2029. Den regionala transportplanen lyfter bland annat olika behov som finns och åtgärder som bör genomföras avseende trafikinfrastrukturen i länet. För Forserum gäller enligt den regionala transportplanen följande:

- Utredning av ett regionalt cykelstråk i form av åtgärdsvalsstudie (ÅVS) på sträckan Barnarp-Tenhult-Forserum-Nässjö.
- Trimningsåtgärd i form av planskild plattformsförbindelse vid Forserums station.
- Tretågsstation i Forserum (utbyggnad av befintliga spår som möjliggör möten med tre tåg).

Regional vattenförsörjningsplan

Den regionala vattenförsörjningsplanen är ett steg i att uppnå en hållbar utveckling. Planen har en planeringshorisont som sträcker sig till 2050 men gör även utblickar fram till år 2100.

Vattenförsörjningsplanen ska medföra att vattenresurser planeras och prioriteras utifrån att:

- Samhälls- och miljöintressen ska kunna upprätthållas även under år med påfrestande väderförutsättningar.
- Leverans från länets största vattentäkt eller vattenverk ska kunna upphöra under en månads tid utan att det leder till samhällsstörningar.

Planen ska vidare utgöra ett planeringsunderlag för långsiktiga och strategiska beslut som berör mark- och vattenanvändningen samt bidra till att öka den allmänna förståelsen för hur och varför samhället behöver agera för att trygga vattentillgången. Den regionala vattenförsörjningsplanen pekar även ut vattenförekomster som är viktiga för den regionala dricksvattenförsörjningen, sjösystemet Storsjön-Hämte gölen-Skärsjön pekas ut som en regionalt viktig vattenförekomst.

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR FORSERUM SAMHÄLLE 2021

Den nuvarande fördjupade översiktsplanen för Forserums samhälle antogs av kommunfullmäktige 2011. I planen pekats ytor för nya bostadsområden, nya industri- och verksamhetsområden, grönstråk och övriga prioriterade områden, förslag på förbättringar av gång- och cykelvägar samt nya vägsträckningar ut.

Nya bostadsområden pekats uteslutande ut på den norra sidan om järnvägen. Av de bostadsområden som pekades ut 2011 har område "B2" (Snuggarp) bebyggts, för område "B5" (Kvarteret Pärlugglan) pågick vid framskrivandet av den fördjupade översiktsplanens detaljplaneläggning av området. Övriga bostadsområden har ej ännu planlagts för bebyggelse.

Nya industri- och verksamhetsområden pekats uteslutande ut söder om järnvägen, av de områden som pekats ut har inget bebyggts, vid den fördjupade översiktsplanens framskrivande pågick detaljplaneläggning för område "V7" (Tryggarp).

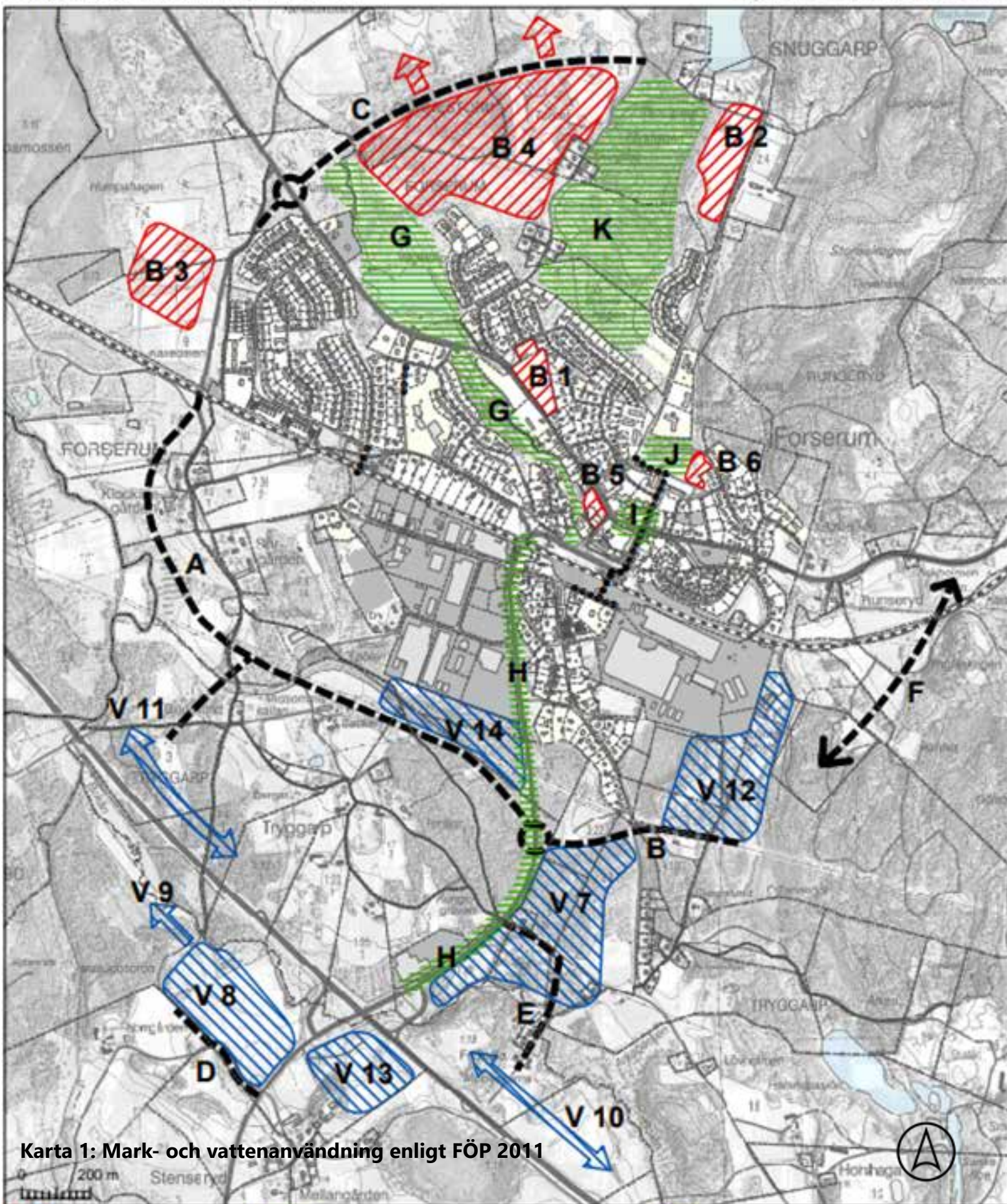
Beträffande de vägsträckningar som föreslogs i den fördjupade översiktsplanen för Forserum från 2011, så har ingen av dessa byggts ut. Den huvudsakliga orsaken till detta är att de områden som vägarna skulle försörjt inte heller har byggts ut.

Karta till fördjupad översiktsplan för Forserums samhälle

Rev. 2008.0703

Utbyggnads- och utvecklingsområden
Antagen av kommunfullmäktige 2011-12-15

Bakgrundskarta/Lantmäteriet: NG 2008/07783

Karta 1: Mark- och vattenanvändning enligt FÖP 2011

Nya bostadsområden	Nya industri- och verksamhetsområden	Grönstråk och övriga prioriterade områden
B 1 - B 3 Etapp 1	V 7 - V 8 Etapp 1	Föreslag på förbättringar av gång- och cykelvägar
B 4 Etapp 2	Etapp 2	A - F Vägsträckningar
B 5 - B 6 Specialområden	V 12 - V 14 Specialområden	Detaljplanlagt mark (industri)
		Detaljplanlagt mark (bostäder m.m.)

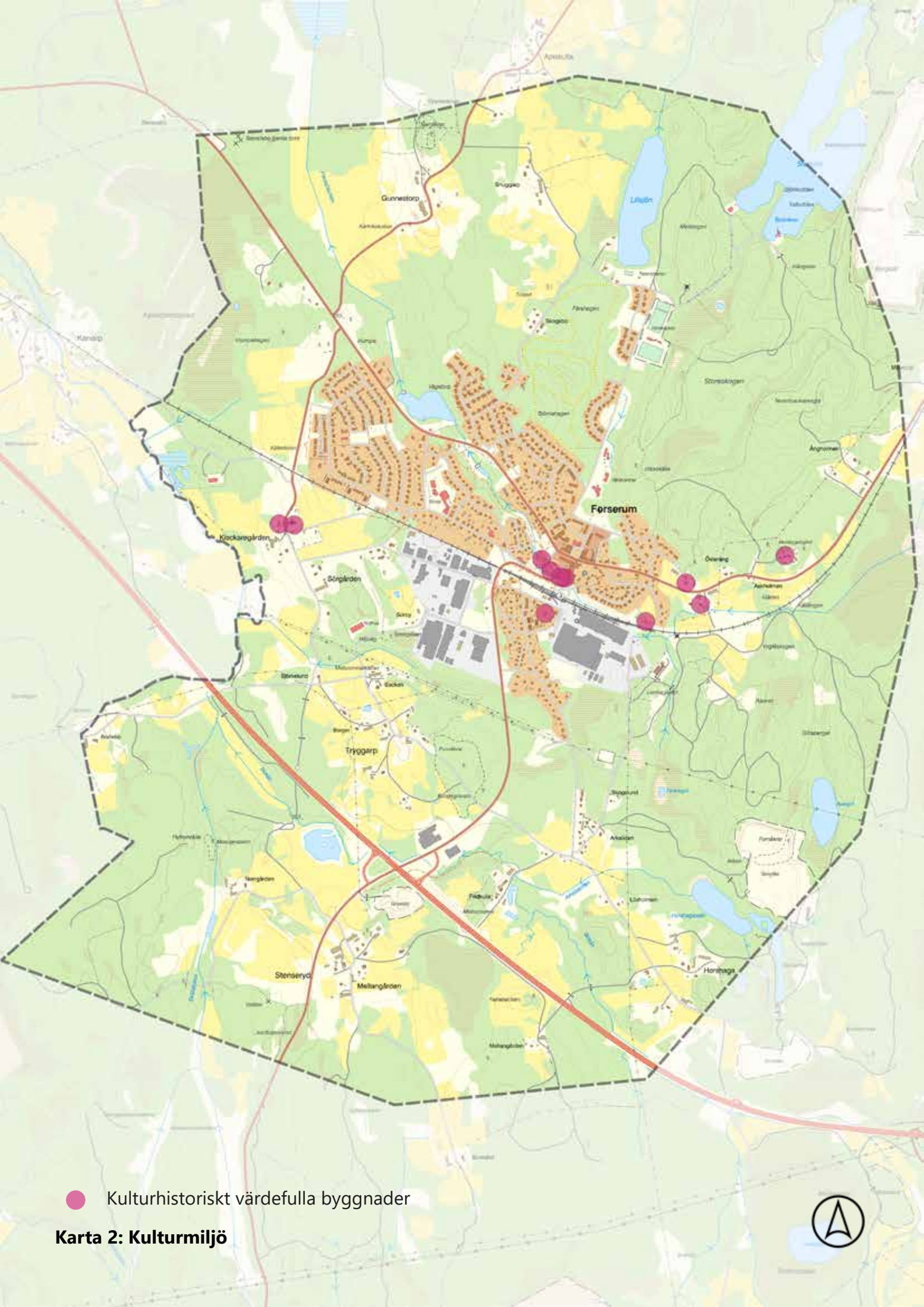

HÄNSYN I SAMHÄLLSPLANERINGEN

I samband med framtagandet av en ny fördjupad översiktsplan för Forserum finns det flera olika faktorer som planeringen behöver ta hänsyn till och ta i beaktande för att samhället ska kunna utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. I detta kapitel beskrivs flera av dessa faktorer i förhållande till de utpekanden som görs i den fördjupade översiktsplanens planförslag.

NATURMILJÖ

Landskapet i anslutning till Forserum kan huvudsakligen delas upp i två delar, en västlig del där jordbruksmark dominerar och en östlig del som till övervägande del utgörs av skogsmark. De båda landskapstyperna har en stor betydelse för landskapsbilden i samhällets östra respektive västra del. Den tätortsnära naturmiljö erbjuder flera funktioner och värden för samhällets invånare, däribland rekreation och friluftsliv på ett kort avstånd från bostaden. Norr om Forserum finns sjöarna Storsjön och Lillsjön som är värdefulla inslag i landskapet, då de exempelvis erbjuder bad och andra aktiviteter knutna till vatten.

● Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Karta 2: Kulturmiljö

KULTURMILJÖ

Underlaget avseende kulturmiljö är hämtat från Nässjö kommuns kulturmiljöprogram som antogs 2020. Inom avgränsningen för den fördjupade översiktsplanen återfinns värdefulla kulturhistoriska byggnader och områden samt fornlämningar. Det finns inget område inom avgränsningen som är utpekade som riksintresse för kulturmiljövård.

Fornlämningar

Fornlämningarna som identifierats i arbetet med kommunens kulturmiljöprogram har bedömts utifrån följande värden:

Preparatsvärde/vetenskapligt värde: Som utgångspunkt bör alla fornlämningar ses som viktiga vetenskapliga preparat, alltså ett material som vi kan lära oss av och utföra fortsatta studier på. Några fornlämningar kan dock ses inneha ett något lägre vetenskapligt värde.

Upplevelsevärde: Upplevelsen av en fornlämning förklarar det visuella intrycket av lämningen i dess landskapliga sammanhang. Läger vi till fornlämningens ursprungliga signalvärde är det troligt att en bronsåldershöj eller ett gravfält från yngre järnålder upplevs mer autentiskt om det ligger i en öppen till halvöppen beteshage än i en planterad granskog.

Pedagogiskt värde: Det pedagogiska värdet i detta sammanhang utgår från frågan – Skulle jag kunna ta en skolklass hit och få dem att förstå hur fornlämningen relaterar till äldre bosättningsmönster, forntida försörjningsstrategier, kommunikationsmönster och trosföreställningar? Om jag kan svara – ja på frågan har lämningen ett högt pedagogiskt värde. Ju mer komplex en fornlämningsmiljö är, desto lättare är det att förklara samband och relationer i tid och rum, medan ett ensamt bronsåldersröse i en granplantering inte utgör ett lika tydligt pedagogiskt underlag.

Representativitetsvärde: En fornlämningstyp kan vara representativ för en period eller ett område, den kan också vara unik. Om den är enastående i sitt slag är representativitetsvärdet

lågt, men unicitetsvärdet är högt. Fornlämningar kan uppnå en så hög grad av representativitet, till exempel röjningsrösen, torplämningar eller väghållningsstenar, att de genom sin blotta mängd förlorar representativiteten och snarare utgör en masskategori. Detta ger den inte ett lägre värde som preparat eller som pedagogiskt objekt.

Följande fornlämningar är identifierade inom avgränsningen för den fördjupade översiktsplanen för Forserum:

19. Område Forserum-Gunnestorp

L1974:7118 Stensättning, L1974:7255 Stensättning, L1974:7341 Stensättning, L1974:7411 Röse, L1974:8189 Stensättning, L1974:7488 Stensättning, L1974:8101 Stensättning, L1974:7946 Stensättning, L1974:7250 Gravfält

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Fornlämningskoncentration på åsar mellan Kanarpamossen och Frickabäcken bestående av sammanlagt tre runda och tio kvadratiske stensättningar samt ett röse. Om gravarna förhåller sig till varandra i ett landskaps- och bebyggelsehistoriskt perspektiv är svårt att avgöra. Troligast är måhända att gravarna nordväst om Forserums samhälle och den koncentration som är belägen vid Gunnestorp inte har något mer gemensamt än likheter i gravformer och en rumslig närhet med varandra. Möjligen har Frickabäcken utgjort ett skilje mellan två domäner eller resursområden.

Preparatsvärde: Medel till högt.

Upplevelsevärde: Medel.

Pedagogiskt värde: Medel.

Representativitet: Gravformerna är representativa för gravskicket i Nässjö kommun.

20 Område Kungsgraven

L1974:7429 Stensättning

Fastighet: Tryggarp 1:7

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
På en låg moränrygg i barrskog, mellan brukningsvägar, ligger den så kallade Kungsgraven, en treudd som har 18 meter långa insvängda sidor. Treuddar finns såväl på äldre som på yngre järnåldersgravfält, stora och monumentala på gravfält med äldre former och något mindre på yngre järnåldersgravfält. De återfinns också ensamliggande på moränåsar i skogsmark som Kungsgraven. Vid de arkeologiska undersökningar som har gjorts i länet av treuddar har man påträffat gravfynd i treuddarna som ligger på yngre järnåldersgravfält (Nordström 2015). Det är fortfarande oklart om ensamliggande treuddar och de som finns på gravfält från äldre eller mellersta järnålder ska betraktas som gravar. Kanske var de ensamliggande treuddarnas roll inte bara som gravar utan också av symbolisk eller kultisk karaktär. Kanske signalerade de att marken i området var ianspråktagen.

Preparatsvärde: Högt.

Upplevelsevärde: Högt.

Pedagogiskt värde: Medel.

Representativitet: Treuddar förekommer inom kommunen mest på gravfält. Ensamliggande treuddar med denna dimension är relativt ovanliga.

Värdefulla byggnader och område

Fornlämningarna som identifierats i arbetet med kommunens kulturmiljöprogram har bedömts utifrån följande värden:

De identifierade värdefulla byggnader och område har klassificerats utifrån följande klasser:

-Klass 1, byggnadsminne (KML 3 kap) / Kyrkliga kulturminnen (KML 4 kap) Graderingen avser byggnader som förklarats vara byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen (kap 3-4). Klassificeringen avser befintliga byggnadsminnen.

-Klass 2, Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap §

13) Graderingen avser särskilt värdefull bebyggelse, sådana byggnader får inte fysiskt förvanskas vid förändring av eller i anslutning till byggnaden. Byggnaden bör skyddas genom q-bestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

-Klass 3, särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17) Byggnaden har ett visst värde i fråga om till exempel utformning. Värdebärande element i byggnaden bör hanteras på ett varsamt sätt vid förändringar av eller i anslutning till byggnaden. Bör skyddas genom varsamhetsbestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

-Klass 4, allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17) Graderingen motsvarar det generella krav på hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden som gäller för alla byggnader.

Områdena och byggnaderna som pekas ut som kulturhistoriskt värdefulla är följande:

500 Forserums sockencentrum

Avser Forserum kyrka och Forserum församlingshem på fastigheterna Forserum 8:3, 8:4.

Klass: 1 Kyrkliga kulturminnen (KML 3, 4 kap)

Klass: 3 – Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Forserums sockencentrum utgörs av Forserums kyrka med tillhörande församlingshem samt fastigheterna Forserum 8:3 och 8:4. En kyrka sägs ha uppförts på platsen redan på 100-talet av munkar från Nydala kloster. Sedan dess har kyrkan byggts om och byggts till vid ett flertal tillfällen. På södra långväggen syns en rest av en fönsteröppning ovanför de nuvarande fönstren, något som tyder på att kyrkan tjänstgjort som en så kallad försvarskyrka under 1400- och 1500-talen.

Kyrkan är byggd i skalmursteknik. 1781 förlängdes kyrkan med 9,6 meter, vilket en minnestavla ovanför korporten berättar. Möjligtvis är det under denna tid som fönsteröppningarna fick 335 den utformning som de har än idag. Efter att ha haft fristående klockstaplar under flera århundraden,

lät man 1902 omgestalta västfasaden och förse kyrkan med ett vapenhus och ett torn med svängda barockformer. 1935 byggdes tornet om på nytt. 1996 blåstrades fasaden ren, putsades, vitkalkades och kyrkan fick ett nytt spåntak. 1976-77 restaurerades kyrkan då bland annat ytterportarna till kyrkan ersattes med nyttillverkade. Under 2017 avslutades en takrenovering där ett koppartak ersatte det tidigare spåntaket.

Bland inventarierna kan nämnas den odekorerade dopfunten (1200-tal), ett triumfkrucifix (1300-tal), predikstolen med skurna figurer föreställande Jesus och evangelisterna från 1700-talet, altartavlan från 1793, en av få kvarvarande Nordströmorglar byggd i Flisby 1856 samt ett av Elis Lundqvist 1954 målat korfönster.

På 1930-talet fann man nedgrävt på kyrkogården ett stenkors med en inristad torshammare. Detta är unikt för trakten och har troligen tillkommit i den religiösa brytningstiden mellan asatro och kristendom under 1000-talet. Stenen ligger till beskådande under predikstolen. På andra sidan vägen ligger sockenstugan, en tvåvåningsbyggnad med rödfärgad locklistpanel och tegeltäckt sadeltak. Här bedrevs skolundervisning från 1878. 1990 gjordes en tillbyggnad av Hammarströms arkitektkontor i Nässjö, som med en glasad gång skapat en anslutning mellan den nya och den gamla byggnaden.

Karaktärsdrag - Kyrkan

- Kyrkans romanska långhusform med rundat kor och västtorn
- Sadeltaket i koppar
- Vitkalkade fasaden
- Längsidornas fönster i trä med spröjs, tornets runda fönster samt korets två sentida råglasrutor
- Entrén med exponerat kalkstensornament i nyrenässans
- De synliga takstolarna i kyrkorummet

Ändringar av kyrkobyggnaden kan kräva tillstånd från Länsstyrelsen.

Karaktärsdrag – Sockenstugan

- Byggnadens volym i två våningar
- Sadeltaket
- Röda locklistpanelen med vita fönster- och dörrömfattningar samt knutar
- Tvåluftsfönstren och lunettfönstren med spröjs
- Den inglasade gången som knyter an den nya och gamla byggnaden

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Området är ett exempel på ett sockencentrum vars historia går tillbaka ända till 1100-talet.

507 Område sydvästra Forserum

Avser fastigheterna Torget 2, 4, 18, Forserum 7:13, 7:19, 7:23, 7:24, Bobinen 7

Klass: 4 - Allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Äldre arbetarbebyggelse vid Fabriksgatan. Bostadshuset är av enkel- och parstugetyper i 1½ våning med fasader av rödfärgad locklistpanel och taktäckning av rött tegel. Till fastigheterna hör trädgårdar från tiden 1870-1900. Några av husen är så kallade ”pluttahus”, där väggelement och fyllning utgörs av spill från Bobinfabriken. Dessa element tillverkades monteringsfärdiga. Det var vanligt att två familjer delade en parstuga och då hade gemensamt kök. Arbetarna har själva byggt sina bostäder eftersom inte fabriksägarna lät uppföra några.

Karaktärsdrag

- Bostadshuset och uthusens volym
- Komplementbyggnaderna och trädgårdarna
- Bostadshusens röda locklistpanel med vita detaljer
- Sadeltaken med rött taktegel
- Enkelstugan på Torget 18:s originalfönster med spröjs och dörrpar

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Området ger en förtäring av dess tillkomstsyfte som bostäder åt fabriksarbetarna och hur samhället har vidare utvecklats.

508a Område centrala Forserum

Avser Storgatan 1A, fastighet Strömkarlen 3
Klass: 3 – Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Affärs- och bostadshus byggt omkring 1890 med affärsentré mot Storgatan. På gaveln mot ån och Kyrkogatan finns en tvåvåningsveranda med snickerier och färgade glaspartier. Huset har fasad i ljusmålad locklistpanel och taktäckning av rött tegel.

Karaktärsdrag

- Byggnadens volym med de olika byggnadskropparna
- Den glasade verandan i två våningar med snickarglädje och färgat glas
- Tvåluftsfönstren av trä med spröjsar
- Den ljusmålade locklistpanelen och tegeltaket

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Byggnaden är ett exempel på ett kombinerat affärs- och bostadshus från det sena 1800-talet.

508b Område centrala Forserum

Avser Storgatan 1B, fastighet Strömkarlen 2
Klass: 3 – Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Bostadshus i två våningar med blågrön locklistpanel och rött taktegel. Huset är troligen byggt kring sekelskiftet 1900. Det märkliga på fastigheten är den rektangulära verandan med plåttak.

Karaktärsdrag

- Byggnadens volym i två våningar
- Sadeltaket belagt med tvåkupiga tegelpannor och verandans falsade plåttak
- Fasadens locklistpanel
- De höga fönstrens karaktär med spröjs
- Verandans detaljer, fönster med spröjs och dekorerade dörrpar i trä

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Byggnaden är ett exempel på en sekelskiftesbostad uppförd kring 1900.

508d Område centrala Forserum

Avser Dammgatan 3, fastighet Dammen 1
Klass: 3 - Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

På denna fastighet låg klädhängarefabriken, och kvar från den tiden är en större bod. 1925 byggdes charkuteriaffären, en tvåvåningstegelbyggnad med brant takfall och en 20-talsklassicistisk frontespis. I samma anda putsades teglet med ljus puts. Huset är mycket lite förändrat, men sedan cirka 27 år rymmer affärslokalen en rörfirma.

Karaktärsdrag

- Byggnadens volym med frontespis
- Den symmetriska fönsterplaceringen och de få tvåluftsfönstren, ibland med spröjs
- Byggnadens putsade tegelfasad med breda hörn
- Det branta sadeltaket

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Byggnaden är ett exempel på en 1920-talsbyggnad med lokaler för affärer och bostäder.

508e Område centrala Forserum

Avser Dammgatan 2, fastighet Strömkarlen 4
Klass: 4 Allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

På tomten ligger den före detta filfabriken i tegel, nu klädd i plåt, som inhyser annan verksamhet idag. Av dammarna finns idag få spår men man ser tydligt den kallmurade skoningen längs åfåran. På gården finns också ett före detta garveri, timrat i två våningar. Byggnaden ger ett ålderdomligt intryck och tillhör troligen Forserums äldsta byggnader.

Karaktärsdrag – Filfabriken

- Byggnadens volym, utformning och höga gavlar
- De välvda små fönstrens placering längs byggnadens långsidor
- Den underliggande tegelfasaden

Karaktärsdrag – Garveriet

- Byggnadens volym
- Liggstimmerstommen
- Tvålufts-fönstren med spröjs
- Sadeltaket klätt i ofärgad plåt

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
De två byggnaderna visar på produktion och industri från olika tider i Forserums centrum.

509 Disponentvillan

Avser Fabriksgatan 34, fastighet Solen 22
Klass: 3 - Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Grosshandlare Öström, som ägde Bobinfabriken, lät 1882 bygga ett sommarställe i nuvarande kvarter Solen intill fabriksområdet. Huset är i 1½ våning med ett verandaparti i två våningar på långsidan, och glasade partier i Schweizerstil på gavlarna. På den östra gaveln var den ursprungliga glasverandan mer dekorativ innan den fick det utseende den har idag. Det södra glaspartiet har tidigare varit inbyggt men har delvis tagits fram igen. Övervåningen är aningens utskjutande på en konsolfris. Fasaderna täcks av gulmålad liggande och stående fasspontpanel och huset har ett tegeltak.

Karaktärsdrag

- Byggnadens volym med kraftigt markerad frontespis och veranda
- Det flacka sadeltaket med röda tegelpannor
- Den stående och liggande fasspontpanelen med dekorativa element
- Den höga exponerade stensockeln
- Originalfyrluftsfönstren i trä
- De båda verandorna med småspröjsade glasrutor och dekoration

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Byggnaden är ett bevarat exempel på ett påkostat sommarhus mitt i samhället.

510 Villa Östanö

Vallgatan 2, fastighet Östanö 1
Klass: 3 - Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Bostadshus från 1906, som ligger något avskilt strax intill stambanan Nässjö-Falköping vid en tidigare passage av järnvägen. Från början har detta varit en disponentvilla till en av de då närliggande fabrikerna. Byggnaden är i en och en halv våning

med gulmålad stående fasspontpanel och med vita omfattningar och hörn, samt med en frontespis på östra långsidan. I nordöstra hörnet finns en elegant glasad veranda, som i våningen över har en mindre utformning och avslutas med en spetsig tornhuv. Byggnaden har ett sadeltak med svart, falsad plåt samt en sockel av huggen sten.

Karaktärsdrag

- Byggnadens volym med frontespis, verandautbyggnad och torn
- Verandans småspröjsade fönster samt övriga fyrluftsfönster med övre spröjs
- Sadeltaket med falsad plåt och den spetsiga tornhuv
- Den stående fasspontpanelen med vita omfattningar och hörn

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Byggnaden är ett välbevarat exempel på ett påkostat bostadshus från det tidiga 1900-talet.

511 Runseryd norrgård

Avser Runseryd 1, fastighet Runseryd 4:1
Klass: 2 - Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap §17)

Före detta gårdsanläggning intill gamla Nässjövägen. Bostadshuset är av salstyp och uppfördes runt 1850 i 1½ våning med gråmålad locklistpanel och rött taktegel. Husets entréparti står i centrum med dess pilastrar och snidade dubbeldörrar. Dörröverstycket är även det snidat och strävat upp mot den klassicistiska frontespisen över entrén. Halvvåningen markeras av små lunettfönster som ligger ovanför de övriga fönstren i den symmetriska fasaden. Byggnaden står på en sentida källarvåning. De två gaslyktorna på gården kommer från Ystad och är ett senare tillägg. En bit ifrån byggnaden finns ett bostadshus av parstugetyp byggt omkring 1830, en våning med rödfärgad locklistpanel och rött taktegel. Huset har idag två entréer och delvis ändrad fönstersättning.

Karaktärsdrag

- Byggnadens volym med frontespisen
- Dubbeldörren med det snidade dörröverstycket

- De spröjsade tvåluftsfönstren och lunettfönstren
- Locklistpanelen och de vita detaljerna
- Frisen under taket
- Det tegelbelagda sadeltaket

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Byggnaden är ett exempel på en påkostad mangårdsbyggnad från mitten av 1800-talet.

512 Runseryd södergård

Avser Runseryd södergård 1, fastighet Runseryd 4:7
Klass: 2 - Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap §17)

Före detta gårdsanläggning vid utfarten mot Nässjö med järnvägen och det öppna odlingslandskapet i bakgrunden. Bostadshuset är av salstyp, uppfört 1859 i 1½ våning, med vitmålad locklistpanel och brutet tak täckt av rött tegel. Entrén markeras av en frontespis utformad som en inbyggd veranda med konstfullt utförda snickerier. Lillstugan är av enkelstugetyyp från cirka 1840 och fasaden har senare täckts av grå eternitplattor. Bodlängan är från 1800-talet, och har rödfärgat liggande timmer och rött enkupigt taktegel.

Karaktärsdrag

- Byggnadens volym med den dekorativa frontespisen
- Snickarglädjen på fasad och inglasade verandan
- Locklistpanelen och det brutna sadeltaket med tegelpannor
- De symmetrisk placerade tvålufts-fönstren med spröjs
- Dubbeldörren på verandan
- Tillhörande byggnader och deras placering på gården

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Anläggningen är ett exempel på en påkostad gård från mitten av 1800-talet, som senare dock har förfallit något.

514 Forserums hembygdsgård

Avser Forserum hembygdsgård 1, fastighet Runseryd 4:3

Klass: 4 – Allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Parkområdet inköptes 1948 och är på 20 000 kvm. Dit flyttades Kanarpsstugan från Kanarp i Öggestorps socken 1950. En spannmålsbod, med ursprung troligen i 1600-talet, flyttades från Runseryd 1953, och en linbastu (1830-talet) från Målen 1956. Museet uppfördes 2012 (invigdes 2014) och ställer ut Forserums bygde- och industrihistoria. Bland övriga byggnader kan nämnas Lilla boden, Stina Karins stuga och smedjan som nyuppfördes 1981. Den sistnämnda har byggts efter måtten från en gammal smedja i bygden och innehåller alla dess ursprungliga redskap.

Karaktärsdrag

- Hembygdsgårdens byggnadsbestånd och dess placering i förhållande till varandra
- Byggnadernas respektive volymer, fasadmaterial, tak, fönsterplaceringar och interiörer

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning
Hembygdsgården är en plats där lokalbefolkningen kan komma och umgås kring byggnader representativa för samhället i stort.

JORDBRUKSMARK

Jordbruksmarken är en av samhällets viktigaste resurser för att kunna tillgodose den framtida livsmedelsförsörjningen, såväl på ett regionalt som på ett globalt, nationellt och regionalt plan. Begreppet jordbruksmark är ett begrepp som innefattar flera olika markanvändningstyper, huvudsakligen åsyftas betes- och åkermark, men även slätterängar ryms inom begreppet. Åkermark är den mark som för närvarande brukas eller som i framtiden kan brukas för odling av olika grödor och växter. Betesmark är mark som nyttjas för bete för olika typer av kreatur. Betesmarken kan i sin tur delas upp i kultiverade betesmarker och naturbetesmarker, där naturbetesmarker vanligen innehåller en större andel vegetation. Betesmarker används även till produktion av djurfoder, då markerna vanligen är ört- och gräsrika. Även slätterängar kan användas för produktion av djurfoder.

Jordbruksmarken har inte bara ett värde för livsmedelsproduktionen utan tillför också många ekosystemtjänster som kommer människor till nytta. Jordbruksmarken bidrar även till att skapa arbetstillfällen och att öka biodiversiteten. Tätortsnära jordbruksmarker bidrar även med sociala, rekreativa och pedagogiska värden (Länsstyrelsen 2020:11).

I början av 1900-talet var andelen jordbruksmark per person i Sverige som störst med cirka 0,7 ha åkermark per medborgare. Sedan dess har andelen jordbruksmark minskat kraftigt samtidigt som det har skett en befolkningstillväxt och därmed har arealen per person minskat markant. År 2010 fanns 0,28 ha åkermark per person och minskningen fortskrider. För att sätta siffrorna i perspektiv behövs idag 0,41 ha åkermark per person för att producera den mängd livsmedel som idag konsumeras (Länsstyrelsen 2020:22). Minskningen av åkermarken är både en effekt av att jordbruksmarken växt igen, samt att den har exploaterats till nybyggen av bland annat bostäder och vägar. En igenväxning beror främst på att marken ger dålig avkastning och därmed blir jordbruket inte lönsamt för lantbrukaren.

Samtidigt som andelen jordbruksmark sjunker ställs högre krav på avkastning från den kvarvarande jordbruksarealen (Länsstyrelsen 2020:12, 16, 22).

Den nedåtgående spiral som just nu sker i Sverige, med färre livsmedelsproducerande företag och minskad areal för jordbruksmark bidrar till en större sårbarhet vid kriser och försämrade förutsättningar i landet (Länsstyrelsen 2020:21). Sedan mitten på 1990-talet har livsmedelsberedskapspolitiken avvecklats på grund av tre olika skäl: Väpnade hot mot Sverige minskade, 1995 gick Sverige med i EU vilket stärkte utrikeshandeln samt att det blev högre allmänna krav på stadsbudgetens besparingar. På senare år har dock krisberedskapen börjat ta form igen och nu ligger ansvaret om att tillgodose livsmedelsförsörjningen vid en eventuell kris delvis på kommunnivå (Länsstyrelsen 2020:30).

I dagsläget är Sverige beroende av importerade livsmedel för att mätta medborgarna. Vid en eventuell krissituation i världen kan dock den internationella livsmedelshandeln minska kraftigt och då måste Sverige ha en plan för att kunna försörja sina medborgare. För att minska sårbarheten är det av stor vikt att det finns mark att odla på men även att det finns exempelvis lokal arbetskraft och en tydlig produktionsinriktning. Importbehovet av olika insatsmedel så som drivmedel, gödsel, foder och växtskyddsmedel måste även minska för att landet ska stå stark i en kris. Det finns i dagsläget tekniska lösningar för att framställa dessa insatsmedel, problemet ligger dock i att de inte kan produceras i tillräcklig utsträckning. Exempelvis så krävs det ytterligare jordbruksmark för att producera exempelvis alternativa bränslen och gödsel, jordbruksmark som idag inte finns (Länsstyrelsen 2020:31–32, MSB 2018:5, 21).

70 % av växthusgasutsläppen som är relaterade till livsmedelsindustrin kommer dessutom från importen. Trots detta minskar jordbruksenheterna i Sverige och importen fortsätter att öka (Länsstyrelsen 2019). I och med de pågående klimatförändringarna med höjda temperaturer kan Sverige förväntas få ett bättre odlingsklimat medan läget i många andra länder förväntas försämrats. I framtiden kan detta leda till att den svenska jordbruksmarken blir en viktig beståndsdel i global livsmedelsförsörjning (Prop. 2016/17:104, s.15).

Nulägesbeskrivning

I Nässjö kommun fanns 2019 lite drygt 11 800 hektar jordbruksmark, en förhållandevis stor andel av dessa återfinns i kommunens västra och nordvästra del. Såväl norr som väster och söder om Forserum finns en stor andel jordbruksmark. Av den totala andelen jordbruksmark i kommunen utgörs cirka 65% av åkermark och cirka 35% av betesmark (SCB). Andelen betesmark är förhållandevis hög sett till snittet för riket som ligger på 15% av den totala jordbruksmarken. En av förklaringarna till detta är att åkermark som inte längre är lönsam att bruka omvandlas till betesmark.

Jönköpings läns jordbrukslandskap är präglad av ett relativt hårt klimat och består främst av mindre brukningsenheter i en skogsbygd vilket har genererat att länet främst står för vallodling och animalieproduktion. Nationellt sett har länet en hög andel jordbrukare som arrenderar sin mark (Länsstyrelsen 2020:18).

Gällande länets livsmedelsproduktion så är mjölk- och nötköttproduktion den mest framträdande då 55 % av länets jordbruksföretag är inriktade på hushållsskötsel, vilket är 26 % högre än riksgenomsnittet. På dessa två livsmedel har länet en hög självförsörjningsgrad, mjölkproduktionen ligger på 177 % och nötköttproduktionens självförsörjningsgrad på ca 122 %. Tyvärr speglas inte detta i ett regionalt perspektiv där ingen av dessa livsmedel är i närheten av att vara självförsörjande. I och med den befolkningsökningen som sker både nationellt, i länet och i kommunen så behöver produktionen

öka för att behålla den självförsörjningsgrad som råder idag. Tyvärr är det inte den utvecklingen som har skett de senaste åren då andelen mjölkföretag har halverats sedan 2009, däremot har andelen mjölkkor enbart minskat med 10 % och andelen mjölk minskat med 5 %. Den här utvecklingen är oroväckande och kräver högre avkastning från varje enskild ko (Länsstyrelsen 2020:20–21).

Med hänsyn till att Jönköpings län är ett animalieproducerande län så är både åkermarken och betesmarken av stort värde. Utan åkermarken har djuren inget foder under vinterhalvåret och utan betesmarken så har djuren ingen plats under de varmare månaderna.

Vad säger lagen?

Miljöbalken är den lag som reglerar hur mark- och vattenområden ska hushållas. Det är miljöbalken 3 kap 4§ som reglerar exploateringen av jordbruksmark. Paragrafen lyder: *”Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.”*

Brukningsvärd jordbruksmark

Brukningsvärd jordbruksmark beskrivs i proposition 1985/85:3 som jordbruksmark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion. Det händer ofta att enbart jordbruksmark som i närtid brukas eller har brukats anses vara brukningsvärd, vilket inte är fallet då även mark som i dagsläget inte brukas kan ha ett brukningsvärde. Även om lagen enbart reglerar just brukningsvärdet är det viktigt att komma ihåg att marken ofta är knuten till fler värden som exempelvis naturvärden, sociala värden, kretsloppsvärden (ex rening av utsläpp binda kväve, svavel och koldioxid), samt landskapskaraktärsvärden (Länsstyrelsen Norrbotten 2019:2–3).

Mark och miljööverdomstolen (MÖD) anser att brukningsbar mark inkluderar åkermark och kultiverad betesmark. MÖD betonar även vikten av att se skillnad på begreppen brukningsbar och brukningsvärd, där brukningsbar enbart syftar till om marken ens är möjlig att bruka (Mark- och miljööverdomstolens dom den 1 april 2016 i mål nr P 4087-15).

För att reda ut markens värde kan man använda sig av Länsstyrelsens matris (bilaga 1). Det är dock viktigt att komma ihåg att matrisen inte är heltäckande utan ger endast en indikation om vilka värden som behöver beaktas ifall jordbruksmarken skulle byggas bort. Matrisen hjälper till att reda ut vilka synliga värden som marken erhåller och rekommenderas att använda i ett tidigt skede för att exempelvis bedöma alternativa lokaliseringar. Matrisen är uppdelad i två olika kolumner: betesmark och odlingsmark. De olika faktorerna att ta hänsyn till är sedan uppdelade i tre olika kategorier: markbundna faktorer, ekosystemtjänster och faktorer för aktuellt brukande. Vissa av aspekterna är inte relevanta för just den typen av jordbruksmark och har då färgmarkerats. De gråa rutorna innebär att aspekten är svår att gradera, även om aspekten i sig är relevant (Länsstyrelsen 2020:37).

Genom att integrera ekosystemtjänsterna i planeringen så går det att främja för en bättre hälsa och välfärd (Boverket 2019). Då jordbruksmarken är en ändlig platsbunden resurs är det viktigt att ta vara på den bördiga jorden. I takt med befolkningsökningen så ställs högre krav på jordbruksmarken, men även behovet av bostäder, vägar och ytterligare infrastruktur ökar. Detta genererar att det inte är ovanligt att jordbruksmark exploateras för att fylla dessa behov. Trots att jordbruksmarken är värdefull ur flera aspekter, bland annat för både ekosystemet och ekonomin, så har det tidigare ansetts vara något som finns i överflöd.

Då exploateringen av jordbruksmark sker succesivt, långsamt med små bitar åt gången så går förändringen ofta obemärkt förbi, även om den kumulativa effekten blir stor

(Länsstyrelsen 2020:12). När jordbruksmark exploateras, hårdläggs, tas generellt sätt det översta matjordsskiktet bort. Det är framför allt detta jordskick som står för de markrelaterade ekosystemtjänsterna och jordens bördighet. Matjordsskiktet är dessutom extra värdefullt då det räknas som en ändlig resurs i och med att det tar århundraden för en centimeter av jordskiktet att återskapas (Länsstyrelsen 2020:25).

Även om jordbruksmarken för med sig många positiva effekter är det viktigt att komma ihåg att utvecklingen av hur jordbruksmarken brukas inte går i en positiv riktning. Sedan ungefär 1950-talet har användandet av olika brukningsmetoder, bekämpningsmedel, konstgödsel och djurhållningen genererat att biodiversiteten och den biologiska mångfalden fått negativa effekter. För att minimera dessa effekter är det av stor vikt att andelen hållbart brukande ökar.

Jordbruksverket har även de skapat en tabell som rekommenderas att användas för att göra en sammanställning av olika värden som finns inom olika områden i kommunen, antingen på en övergripande nivå eller inom specifika områden. Sammanställningen kan sedan användas för göra en överskådlig jämförelse områden emellan. Några aspekter som kan påverka markens brukningsvärde är exempelvis:

- Jordbruksmarkens storlek – de maskiner som brukar marken är generellt sett anpassade efter åkermarkens storlek, därav är det bra om närliggande jordbruksmarker är ungefär lika stora då mindre områden blir svårare att bruka med stora maskiner. Fastighetsgränser påverkar inte markens storlek.
- Närhet till annan jordbruksmark – jordbruksmark som ligger i nära anslutning till annan jordbruksmark är generellt sett bra då förflyttningen mellan de båda markerna blir tidseffektiv och ekonomisk. Ju mindre en åkermark är dessutom viktigare är det att den ligger i nära anslutning till övrig mark.

- Koppling mellan äng- och åkermark – dessa kopplingar kan förenkla transporten mellan olika områden
- Både åkermark och betesmark är brukbar – hur marken brukas eller vad som odlas på jorden har ingen betydelse för brukningsvärdet. Det är dessutom oväsentligt om det är heltids- eller deltidjordbruk som pågår på marken. I de fall som marken inte bedöms som brukningsvärd behöver inte de andra frågorna besvaras.

Väsentligt samhällsintresse

Vad som ingår i begreppet väsentligt samhällsintresse är inte alltid självklart. Den rådande definitionen kommer ifrån proposition 1985/85:3 anser att följande punkter kan anses vara väsentliga samhällsintressen:

- Behovet av bostäder
- Lokalisering av bostäder och arbetsplatser nära varandra
- Att skapa väl fungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem
- Säkerhetsställa viktiga rekreationsintressen

Beroende på hur stor tätorten, samhället eller byn är där jordbruksmark förslås exploateras för att tillgodose bostadsförsörjningsbehovet kan exploateringen omfång variera för vad som räknas vara ett väsentligt samhällsintresse.

Några föreslagna riktlinjer gällande detta kan vara att i de aningen större orterna, exempelvis Forserum och Bodafors, eventuellt även Malmbäck och Anneberg, bör den föreslagna exploateringen bestå av minst tio villatomter avsedda för en- eller tvåbostadshus eller minst åtta lägenheter i flerbostadshus. På mindre platser/orter/byar på landsbygden bör det nya bostadsområdet bestå av minst fem tomter avsedda för en- och tvåbostadshus eller minst fyra lägenheter i flerbostadshus för att avses vara ett väsentligt samhällsintresse. Generellt sett anses ett enstaka bostadshus inte vara ett väsentligt samhällsintresse och därför är det vid dessa tillfällen extra viktigt att motivera skälen varför det kan vara väsentligt i det

enskilda fallet.

Jordbruksverket rekommenderar att värdera värdet av samhällsintresset på fyra olika nivåer: lokal, regional, nationell och internationell, för att på så vis få grepp om vilka som kan dra nytta av intresset. Viss typ av exploatering, exempelvis utbyggnad av ett sjukhusområde kan anses vara ett samhällsintresse på både lokal, regional och nationell nivå medan exempelvis exploatering i form av ett bostadsområde enbart har ett värde på lokal nivå. Privata intressen kan generellt sett enbart räknas som väsentligt samhällsintresse i sällsynta fall (Jordbruksverket 2015a).

Miljööverdomstolen anser att bostadsförsörjning är ett väsentligt samhällsintresse på både lokal, regional och nationell nivå då det i stora delar av landet råder bostadsbrist. Däremot kan uppförandet av ett enbostadshus enbart utgöra ett väsentligt samhällsintresse i enstaka fall.

För att en exploatering ska räknas som ett väsentligt samhällsintresse krävs det att exploateringen stödjer en långsiktig hållbar utveckling men även att exploateringen är platspecifik och därmed kan förbättra hållbarheten på platsen. Exempelvis kan det ske genom att exploateringen förbättrar förutsättningarna till kollektivtrafik, utvecklar en bykärna eller lokala serviceutbud och mötesplatser (Jordbruksverket 2015b).

I de fall som den tänkta exploateringen, av exempelvis enstaka bostadshus, ladugård eller förråd, kan bidra till ett fortsatt brukande kan detta anses vara ett väsentligt samhällsintresse. Även här ska dock lösningar som minimerar intrång eller annan negativ påverkan eftersträvas. Vid nybyggnation av bostad ska den placeras i närhet till eventuell bykärna, i anslutning av allmän väg och övrig nödvändig infrastruktur.

Alternativ lokalisering

För att en exploatering ska få ske på jordbruksmark måste en utredning ske ifall exploateringen inte kan ordnas på ett tillfredställande sätt på annan mark. Vad som definieras som tillfredställande definierar regeringen som att den alternativa placeringen ska vara teknisk och funktionellt lämplig men även ekonomiskt rimlig (Proposition 1985/86:3, s.158). En alternativ lokaliseringssprövning kan även ske på annan jordbruksmark. Om enbart jordbruksmark visar sig vara lämplig för en lokalisering bör exploateringen ske på den mark som anses ha lägst brukningsvärde. Exploateringen ska även placeras och utformas på sådant vis som i minsta möjliga mån skadar jordbruksmarken.

En rimlig alternativ lokalisering kan exempelvis identifieras av följande egenskaper:

- Rimligt avstånd för att ansluta till teknisk infrastruktur och annan befintlig service
- Lämpligt gällande risker för hälsa och säkerhet
- Redan planlagd eller hårdlagd mark bör i första hand nyttjas ifall den lämpar sig för den aktuella exploateringen. Exempelvis nedlagda industriområden eller områden med förorenad mark.
- Det kan ibland finnas flera mindre områden som lämpar sig för den aktuella åtgärden. Då kan ibland det planerade området delas upp i mindre delar.
- Vem som äger fastigheten ska inte påverka den alternativa lokaliseringen

Planeringens olika steg

Generellt sett för samtliga planeringsnivåer gäller att jordbruksmark inte ska exploateras och i stället ska ett arbete ske för att stärka jordbruksmarken. Om jordbruksmark ändå måste tas i anspråk bör alltid dessa tre frågor basvaras:

1. Är jordbruksmarken brukningsvärd?
2. Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?
3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

Begreppsdefinition om vad som kan anses som brukningsvärd, väsentligt samhällsintresse samt alternativ lokalisering går att läsa ovan. Det kan vara lämpligt att svara på frågorna i den ordning de presenteras då svaret på en ovanstående fråga kan generera att övriga frågor inte behöver besvaras.

Kompensationsåtgärder

I de fall som jordbruksmark exploateras bör det ske olika typer av kompensationsåtgärder för att inte alla de värden som finns i marken ska gå förlorade. Det är dock viktigt att ha i åtanke att kompensation är en sista "lösning" i planeringen när påverkan på jordbruksmark inte går att undvika eller minimera. Det är viktigt att komma ihåg att kompensationsåtgärder sällan kompenserar för exploateringen helt och hållet utan kan enbart kompensera för en andel av de ekosystemtjänster som går förlorade. Generellt sett, för att minimera effekterna, bör kompensationsåtgärderna ske innan eller samtidigt som den tänkta exploateringen sker.

LRF rekommenderar att den jordbruksjord som tas i anspråk vid exploatering ska tas tillvara på för att sedan kunna återgå till jordbruksmark igen, genom att exempelvis förbättra jord av sämre kvalitet eller vid nyodling. Det är då viktigt att jorden hanteras varsamt under bortschaktningen, lagringen och transporten så att inte olika jordtyper blandas. Om jordbruksmark exploateras på en plats, är det lämpligt att ungefär samma areal mark återställs i ett annat område där exempelvis marken tidigare vuxit igen. Lämpligen börexploatören av marken står för kostnaderna av "nyodlingen".

Vid en planläggning av jordbruksmark går det att vidta vissa åtgärder för att minimera påverkan på jordbruksmarken, hushålla med naturresurserna och underlätta för fortsatt brukande:

- Yteffektivt byggande
- Bevara odlingsbara ytor inom planområdet i största möjliga mån
- Bevara en bra arrondering för den återstående marken

- Förhindra eventuella hinder som kan påverka framkomligheten av jordbruksmaskiner. Vid en exploatering är det även av stor vikt att undvika onödiga skador på marken som inte direkt berörs av själva exploateringen som exempelvis kan uppstå efter att stora maskiner har kört runt på marken.
- Underlätta generationsskiftet för aktuella brukare
- Bevara alternativt ersätta biotoper för berörda arter som exempelvis pollinerare (WSP 2019: 116). Genom att välja lämpliga material och konstruktionslösningar kan förlusten av vissa markfunktioner minimeras. Exempelvis kan det vara bra att i stället för att hårdgöra en stor del av ytan nyttja genomsläppliga material vilket exempelvis upprätthåller förbindelsen mellan markytan och de undre jordlagren, minskar vattenavrinningen samt risk för översvämning och vattenerosion. Genomsläppliga ytor har generellt sett även lägre livslängdskostnader än hårdlagda. I vissa fall går det även ta ut en avgift av exploatören då jordbruksmark tas i anspråk för att sedan använda den penningen för att investera den till marksyddåtgärder eller andra miljöinsatser. Tyskland och Nederländerna är två länder som är föregångare när det kommer till kompensationsåtgärder. De båda länderna har kompensationsåtgärder integrerade i lagstiftningen. De anser att kompensationsåtgärder ska ske vid exploatering av all jordbruksmark och inte enbart på den mark som besitter särskilda värden. Processen börjar med att konsekvenserna av planen kartläggs genom att graderas deras varaktighet och allvar.

Därefter ska exploatören redovisa hur skadan ska undvikas eller minimeras. För att ett ingrepp ska räkas som utjämnat måste naturfunktionerna återställas till samma status som innan ingreppet, inom en rimlig tid på samma plats. I de fall där det inte går att återskapa värdena på samma plats går det att kompensera inom ett annat område. Det krävs ofta mer än en kompensationsåtgärd för att återskapa värdena. Alla åtgärder bekostas vanligtvis av exploatören och efter färdigställandet sker en besiktning. Skulle inte kompensationsåtgärderna vara utförda eller otillfredsställande tas en avgifts ut.

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

I ett framtida klimat tyder prognoserna för Jönköpings län på att det kommer att bli torrare, varmare och blötare. Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit fram en klimatanalys för länet som förutspår att medeltemperaturen kommer att stiga med cirka fem grader fram till det innevarande seklets slut. En direkt konsekvens av en högre temperatur och ett varmare klimat är påverkan på dricksvattenförsörjningen. Redan nu, under somrarna 2018 och 2022 tvingades kommunen sätta in restriktioner i form av bevattningsförbud för att klara av vattenförsörjningen i kommunen. Vatten är en nödvändig med begränsad resurs. Detta är något som samhällsplaneringen behöver ta hänsyn till, i synnerhet i den översiktliga planeringen.

Ett förändrat klimat innebär med största sannolikhet att risken för olika klimatrelaterade samhällsstörningar kommer att öka i frekvens och omfattning. Exempelvis kommer det att bli kraftiga skyfall och långvariga regn att bli mer vanligt förekommande. Vilket kan medföra översvämningar som riskerar att påverka viktiga samhällsfunktioner och infrastruktur. Under sommarhalvåret kommer torrperioderna att bli längre och även infalla med en högre frekvens. Även antalet värmeböljor kommer att bli fler och längre, från de två till sex dagar som var snittet för perioden 1991-2013 kommer det i slutet av seklet vara mellan åtta till fjorton dagars värmebölja i snitt årligen. Detta medför även en ökning av sommarmedeltemperaturen. Under åren 1991-2013 låg medeltemperaturen under sommarmånaderna mellan 14-16 plusgrader i Nässjö kommun. Vid seklets slut beräknas istället medeltemperaturen för juni, juli och augusti uppgå till mellan 18 till 20 plusgrader.

Sammantaget ställs stora krav på att hänsyn till olika klimatfaktorer tas vid planering nya områden. En förutsättning för detta är uppdaterade och tillgängliga planeringsunderlag i form av exempelvis skyfallskarteringar.

Klimatanpassning

Kommunen har, med den fysiska planeringen som främsta verktyg, i uppgift att säkerställa att konsekvenserna av ett förändrat klimat påverkar framtidens samhällen och dess invånare så lite som möjligt. Klimatanpassningsarbetet bedrivs på flera nivåer och kan ta sig i uttryck på flera olika sätt. Inom den fysiska planeringen handlar det bland annat om att anpassa lokaliseringen av framtida bebyggelse till områden som inte påverkas negativt av framtida klimatförändringar. Även bebyggelsens utformning behöver anpassas efter ett förändrat klimat. För att tillse att dessa saker sker är den fördjupade översiktsplanen det yttersta verktyget.

Arbetet med klimatanpassning bör ske samfällt med arbetet med att motverka klimatförändringarna genom att arbeta förebyggande, bland annat mot minskade utsläpp.

Skyfallskartering

Som en del av arbetet med den fördjupade översiktsplanen har en skyfallskartering tagits fram. Skyfallskarteringen är ett värdefullt planeringsunderlag då den redovisar vilka områden som riskerar att drabbas av översvämningar i samband med skyfall och därför bedöms vara olämpliga att ta i anspråk för exploatering av bostäder eller verksamheter.

I skyfallskarteringen har ett så kallat 100-års regn (regn som har en återkomsttid på cirka 100år) simulerats. Regnets varaktighet har satts till 10 timmar och beräkningen tar sin utgångspunkt i en klimatfaktor på 1,4, vilket innebär en total nederbördsvolym på 118 millimeter. Klimatfaktor 1,4 har valts för att representera ett framtida scenario med betydligt större nederbörds mängder än vad vi är vana vid med dagens klimat. Klimatfaktorn har valts i samråd med SMHI och samma faktor har även använts i skyfallskarteringar för andra kommuner i länet.

Det 10 timmar långa regn som har simulerats i skyfallskarteringen har delats upp i tre delar; förregn, regntopp och efterregn. Under förregnet antas ledningsnätet ha tillräckligt god kapacitet för

Det 10 timmar långa regn som har simulerats i skyfallskarteringen har delats upp i tre delar; förregn, regntopp och efterregn. Under förregnet antas ledningsnätet ha tillräckligt god kapacitet för att leda bort den nederbörd som faller på hårdgjorda ytor. För grönytorna antas att nederbörden infiltrerar marken och fyller upp markens vattenmättnad. Ingen avrinning antas således uppkomma under förregnet.

Regntoppen varar under cirka 30 minuter och under denna period faller totalt 66,8 millimeter regn. I beräkningen har ett schablonavdrag gjorts för att ta hänsyn till den förmodade kapaciteten i dagvatten nätet. Under efterregnet antas åter ledningsnätet ha tillräcklig kapacitet för att leda undan vatten för hårdgjorda ytor medan infiltrationen på hårdytorna fortgår i samma utsträckning som under regntoppen.

För att kunna beräkna infiltrationshastigheten på grönytorna samt för differentiering av markanvändningen har en uppdelning av markanvändningen gjorts enligt följande kategorier.

- Byggnader
- Tak
- Vägar och hårdgjorda ytor
- Järnvägar
- Grönytor
- Vatten

Markens infiltrationsförmåga beskrivs i skyfallskarteringen med hjälp av en infiltrationsmodul som beräknar hur stor del av nederbörden som infiltrerar marken och hur stor del som rinner av på markytan. Modulen tar bland annat hänsyn till jordlagrets mäktighet, porositet, vertikala läckagehastighet till underliggande jordlager samt jordlagrets initiala vatteninnehåll beräknat i procent. I skyfallskarteringen har följande generaliseringar gjorts avseende markens infiltrationsförmåga:

- Alla grönytor antas ha ett lika tjockt övre jordlager som kommer att stå för majoriteten av infiltrationen vid ett skyfall, därmed har markens mäktighet har satts till 0,3 meter och markens

porositet har satts till 40 %.

- De översta jordlagret består inom bebyggda områden av någon typ av fyllnadsmaterial.
- Läckagehastigheten i jordlagret beror av kapaciteten djupare ner i jordprofilen. Jordarterna har delats upp i följande kategorier: Grus, sand, åsmaterial, morän, organisk jord, slit och lera, berg i dagen.
- Det initiala vatteninnehållet i jordlagret speglar såväl den hydrologiska situationen (som representerar en torr sommardag då infiltrationen kan tänkas vara mycket stor) som hur mycket jordlagret fylls upp under förregnet.

Av skyfallskarteringsresultat framgår att följande platser anses vara extra utsatta i samband med skyfall av ett 100-årsregns dimensioner:

- Storgatan/Esplanadgatan.
- Centrumkyrkan.
- Stråk norr om den bebyggda miljön i Forserum, ungefärligen mellan Jönköpingsvägen och Lillsjövägen.
- Asfalterad yta kring fastigheterna Forserum 7:26 och Forserum 7:60.
- Hästhovsvägen/Cirkelgatan.
- Ett område söder om fastigheten Thule 2.
- Viadukt under järnvägen norr om Forserums kyrka.
- Hästhovsvägen samt ett område mellan Hästhovsvägen och Rosenholmsvägen.
- Gång- och cykelunderfart under Jönköpingsvägen i närheten av Lorensbergsvägen.
- Lillsjövägen/Scherlingsväg.
- Eventuella stråk kring järnvägen.

Skyfallskarteringen är en översiktlig modell som har tagits fram i syfte att identifiera områden med risk för översvämning och skyfall. Skyfallsmodelleringen redovisar endast marköversvämningar till följd av skyfall och inte de översvämningar som sannolikt skulle uppkomma i källare och liknande utrymmen till följd av överbelastade avloppssystem. En ytterligare faktor är att modelleringarna endast avser skyfall och därmed inte tar hänsyn till de

Skyfallskarteringen är en översiktlig modell som har tagits fram i syfte att identifiera områden med risk för översvämning och skyfall. Skyfallsmodelleringen redovisar endast marköversvämningar till följd av skyfall och inte de översvämningar som sannolikt skulle uppkomma i källare och liknande utrymmen till följd av överbelastade avloppssystem. En ytterligare faktor är att modelleringarna endast avser skyfall och därmed inte tar hänsyn till de strömningsmekaniska effekterna i det vattendrag som översvämmas. Skyfallskarteringen är som tidigare nämnt ett viktigt planeringsunderlag som är ett av de underlag som ligger till grund för kommunens utpekanden av nya områden för exempelvis bostadsbebyggelse.

RISKER

Förorenade områden

Underlaget avseende förorenade områden är hämtat från Länsstyrelsen EBH databas och har inhämtats i juli 2022.

Inom den fördjupade översiktsplanens avgränsning förekommer verksamheter vars föroreningar har inventerats och kartlagts. Det förekommer även föroreningar som ännu ej är klassificerade, det innebär att föroreningarna är identifierade ej har inventerats för dess riskbedömning än.

För de områden som är klassificerade har det genomförts en så kallad MIFO-undersökning. MIFO-metodiken är framtagen av Naturvårdsverket och står för Metodik för Inventering av Förorenade Områden. Inventering enligt metodiken resulterar i en riskklass. Riskklassningen innebär en översiktlig bedömning av vilka risker som det förorenade området kan ha för människors hälsa och miljön, både idag och i framtiden. Det finns fyra riskklasser: 1- mycket stor risk, 2- stor risk, 3- måttlig risk, 4- liten risk.

Misstänkt förorenade områden, klassificerade:

1. Krökesbo 1:26. Oljegrus- och asfaltverk. RK3
2. Forserum 7:1. Avfallsdeponi med icke farligt och farligt avfall. RK2
3. Forserum 7:1, Hägern 1. Verkstadsindustri med halogenerade lösningsmedel. RK3
4. Måletorp 1:5. Textilindustri. RK4
5. Pärlugglan 5. Drivmedelshantering. RK3
6. Svea 5. Tillverkning av plast. RK3
7. Svea 10, Thule 2. Verkstadsindustri med halogenerade lösningsmedel. RK3
8. Göta 13. Verkstadsindustri med halogenerade lösningsmedel. RK2.
9. Forserum 9:1, Forserums bangård. Järnvägstrafik. RK2
10. Forserum 7:1, Smörpölen. Sediment BKL 2. RK2
11. Thule 3, 6. Verkstadsindustri med halogenerade lösningsmedel. RK2
12. Tryggarp 3:22. Industrideponier. RK4
13. Stenseryd 2:6. Järn-, stål- och manufaktur. RK3

Misstänkta förorenade områden, ej klassificerade:

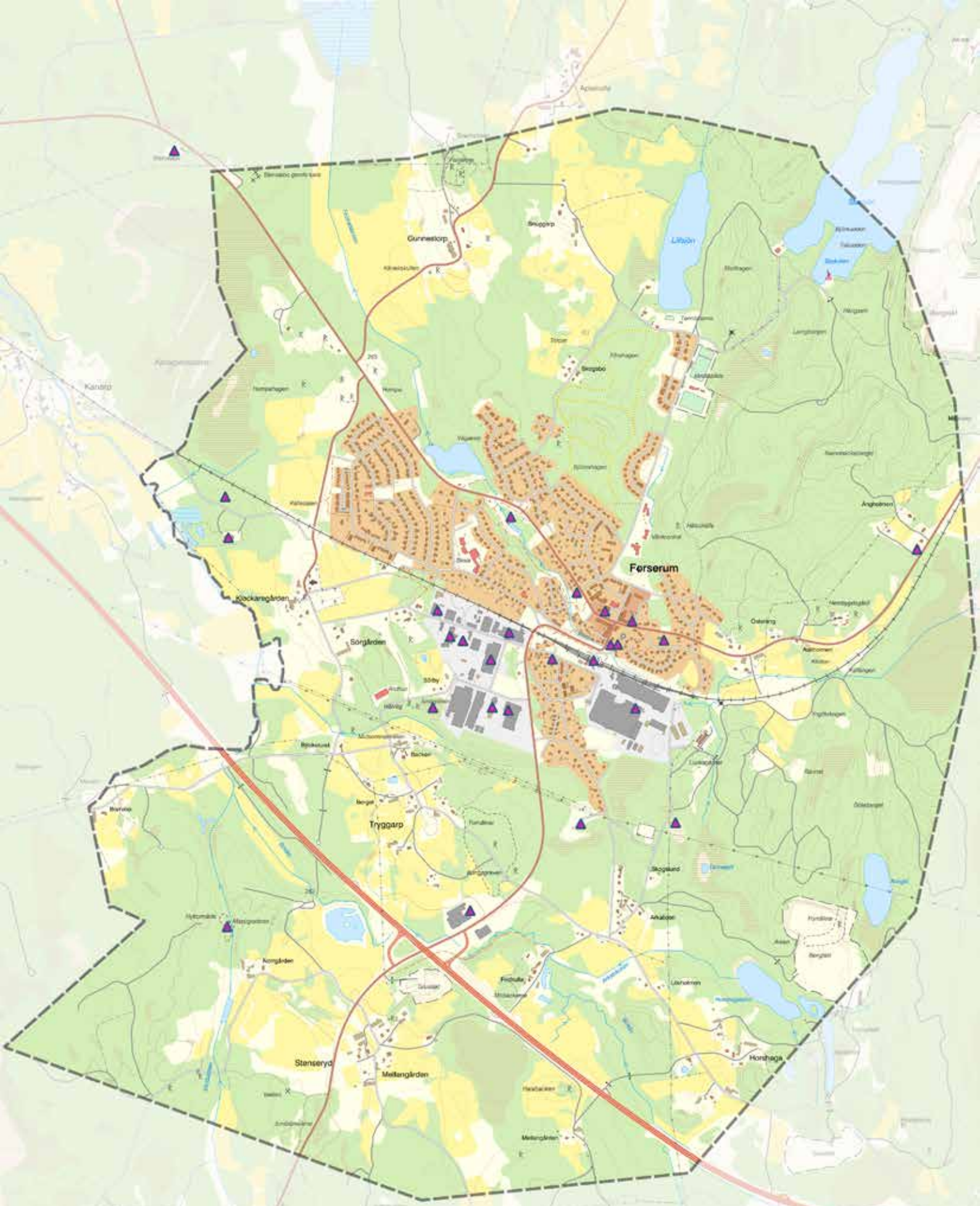
14. Forserum 7:1. Avloppsreningsverk
15. Göta 15. Verkstadsindustri utan halogenerade lösningsmedel.
16. Svea 5. Ytbehandling med lack, färg eller lim.
17. Forserum 7:19. Grafisk industri.
18. Centrum 1. Drivmedelshantering.
19. Citronen 8. Drivmedelshantering.
20. Betel 3. Drivmedelshantering.
21. Koltrasten 14. Verkstadsindustri utan halogenerade lösningsmedel.
22. Koltrasten 13. Verkstadsindustri utan halogenerade lösningsmedel.
23. Thule 4. Verkstadsindustri utan halogenerade lösningsmedel.
24. Forserum 7:26. Ytbehandling av trä.
25. Runseryd 4:1>4. Skjutbana – kulor.
26. Drivkraften 1. Verkstadsindustri utan halogenerade lösningsmedel.

Ras och skred

Områden med en förhöjd risk för ras och skred behöver utredas i förhållande till skyfallskarteringen. Det finns inga tecken på att det föreligger en förhöjd risk för ras och skred inom något av de områden som pekats ut för bebyggelse.

Farligt gods

På Jönköpingsbanan förekommer cirka 11 godstågstransporter per dygn förbi Forserums station, samtliga godståg transporterar dock inte farligt gods.

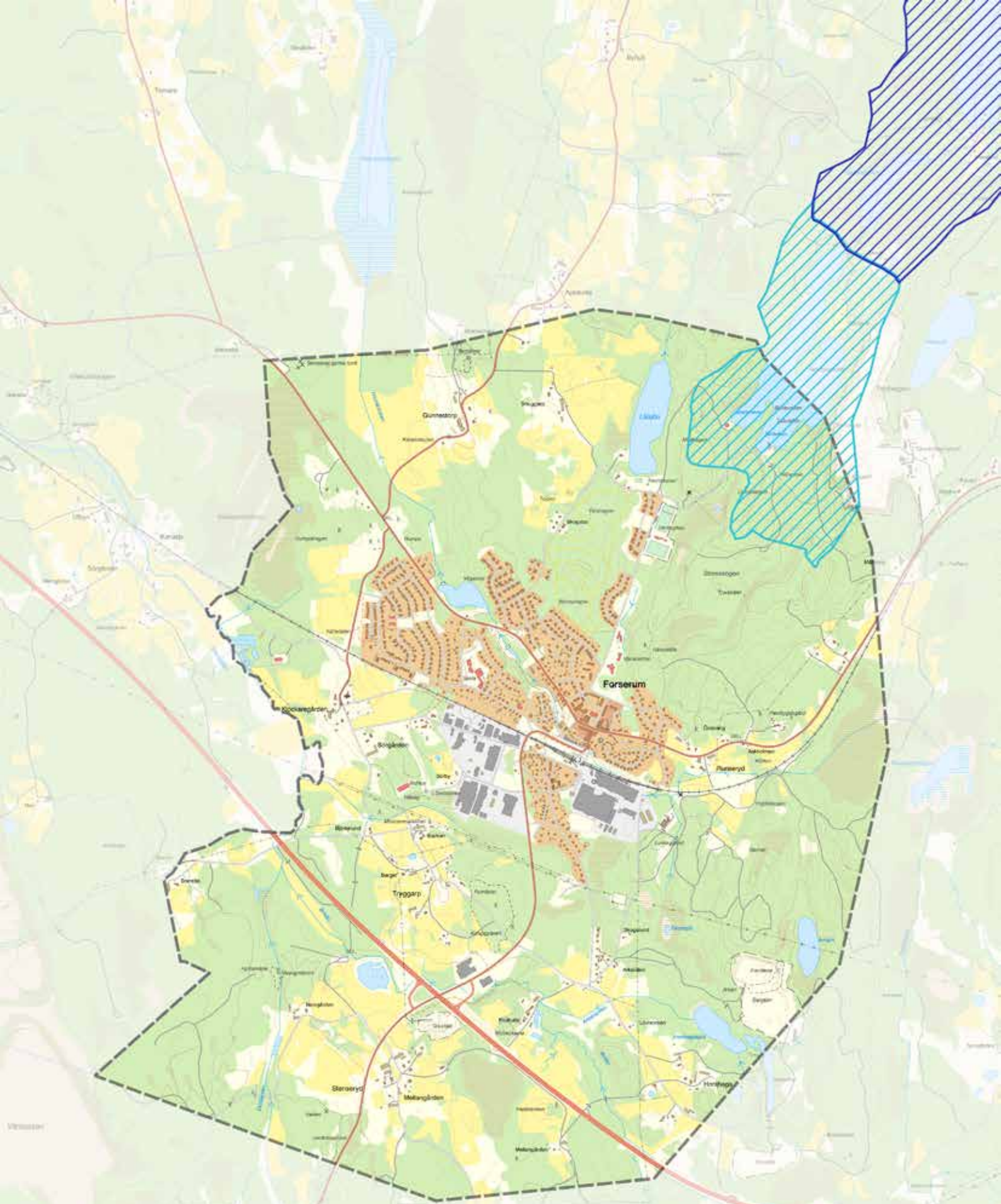
▲ Potentiellt förorenade områden

Karta 3: Förorenad mark

0 250 500 m

- Föreslagen primär vattenskyddzon
- Föreslagen sekundär vattenskyddzon

Karta 3: Föreslagna vattenskyddsområde

VATTENANVÄNDNING

Centralt för översiktsplaneringen är att redovisa kommunens viljeinriktning för mark- och vattenanvändning. Vatten är människans viktigaste livsmedel och är en förutsättning för allt liv. Vatten har många användningsområden utöver att släcka vår törst, bland annat används det för transporter, kraftproduktion, industriell verksamhet, bevattning, yrkesfiske, vattenbruk såsom fiskodling, recipient för spill- och dagvatten och för rekreation. Vatten gör därmed en viktig roll i samhällsplaneringen.

Inom de områden i kommunen där det finns ett så kallat verksamhetsområde för vatten och avlopp (VA) är det kommunens ansvar att säkerställa den allmänna försörjningen av vatten och avlopp. Det är kommunens skyldighet att fastställa gränserna för en allmän VA-anläggning samt vilka fastigheter som ska ingå i verksamhetsområdet. Utanför verksamhetsområdena ligger ansvaret för vatten- och avloppsförsörjningen på den enskilda fastighetsägaren.

VA-Plan

Nässjö kommun antog 2019 en kommunal vatten- och avloppsplan (VA-plan). Syftet med VA-planen är att få en heltäckande och långsiktig planering för vatten- och avloppsförsörjningen i kommunen. VA-planen har en planeringsperiod på fem år, vilket innebär att det är åtgärder inom denna tidsperiod som huvudsakligen behandlas. Åtgärder som bedöms genomföras efter denna femårsperiod omnämns också i planen.

Vattenförsörjning

Översiktsplanen är ett av kommunens mest betydelsefulla planeringsverktyg för att bidra till en trygg vattenförsörjning. Som ett led i kommunens arbete med att säkra framtida vattenförsörjning behöver ett underlag baserat på framtida prognoser och beräkningar avseende möjligheten till vattenförsörjning i olika delar av kommunen tas fram. Kommunen behöver genom ställningstaganden verka för att en pålitlig och trygg vattenförsörjning kan säkras, även i en framtid med ett förändrat klimat. Det är därför viktigt att vattenresurser som är viktiga för den framtida

vattenförsörjningen lyfts fram i översiktsplanen. Det blir därmed lättare att ta dem i beaktning vid planering av framtida markanvändning.

Av all expertis att döma så kommer framtidens klimat att vara varmare, vilket kommer bland annat komma medföra längre torrperioder som dessutom återkommer oftare än vad vi i dagsläget är vana vid. Risken för vattenbrist förväntas därmed öka. För att undvika risk för vattenbrist bör en analys av vilka områden utanför det kommunala vatten- och avloppsnätet som löper risk att drabbas av vattenbrist genomföras. I den regionala vattenförsörjningsplanen för Jönköpings län görs bedömningen att det finns risk för vattenbrist i hela Jönköpings län. Sannolikheten för vattenbrist bedöms dock i allmänhet vara högre på Höglandet och i synnerhet i Emåns huvudavrinningsområde samt i Nässjö kommun.

I Nässjö kommuns vatten- och avloppsplan föreslås ett ökat arbete med att säkra framtida vattentillgång och en god vattenkvalitet. Detta innefattar arbete med reservvatten, vattenskyddsområden och föreskrifter, vattendomar, vattenbesparande åtgärder samt klimatanpassning av vattenförsörjningen. Resultatet av dessa arbeten kommer att utgöra ett viktigt planeringsunderlag för såväl översiktsplanering som detaljplanering. Ett annat viktigt planeringsunderlag är den regionala vattenförsörjningsplanen för Jönköpings län där vattenförekomster som är viktiga för den regionala dricksvattenförsörjningen pekas ut. Hänsyn till kommunens och regionens nuvarande och framtida vattenresurser bör tas i samband med all planering. Hänsynsområden för dessa vattenresurser, huvudsakligen i form av vattenskyddsområden har föreskrifter knutna till sig, dessa ska alltid beaktas i samband med eventuell exploatering inom ett vattenskyddsområde.

Regionalt viktiga vattenförekomster

Sjösystemet Storsjön-Hämtgölen-Skärsjön bedöms enligt den regionala vattenförsörjningsplanen för Jönköping län vara viktig för den regionala vattenförsörjningen och pekas därmed ut som en regionalt viktig vattenförekomst.

Den regionala vattenförsörjningsplanen för Jönköpings län är ett viktigt planeringsunderlag för den fördjupade översiktsplanen. Hänsyn till kommunens och regionens nuvarande och framtida vattenresurser bör tas i samband med all planering. Hänsynsområden för dessa vattenresurser, huvudsakligen i form av vattenskyddsområden har föreskrifter knutna till sig, dessa ska alltid beaktas i samband med eventuell exploatering inom ett vattenskyddsområde.

Avloppsförsörjning

Avloppsvattnet ingår i vattnets kretslopp. I avloppsverken renas vattnet så att det kan föras tillbaka till sjöar och vattendrag så rent som möjligt när vi har "lånat" det till våra hushåll och industrier en stund. Utsläpp av orenat avloppsvatten medför risk för smittspridning, övergödning och syrebrist i våra hav, sjöar och vattendrag.

Forserums avloppsreningsverk har en dimensionerad kapacitet 3500 pe. Och tar emot spillvatten ifrån Forserum. Recipienten är Stensjöån som tillhör Motala ströms vattenvårdsförbund, recipientkontroll utförs av SRK Södra Vättern.

ENERGI

En energi- och klimatstrategi finns sedan 2016 framtagen för Nässjö kommun. Strategin innehåller bland annat en energiplan, vilket varje kommun behöver ha enligt gällande lagstiftning. Energi- och klimatstrategin utgör ett ramverk för kommunens energi- och klimatarbete. Sedan 1990-talet har utsläppen av växthusgaser minskat från cirka 181 000 ton koldioxidekvivalenter (CO₂-ekv) till cirka 136 000 ton 2013, då den senaste sammanställningen av utsläppen av växthusgaser gjordes i kommunen. Arbetet med att minska utsläppen av växthusgaser har fortsatt och utsläppsnivåerna är med stor sannolikhet lägre idag än de var 2013. På regional nivå finns även målet om att Jönköpings län ska vara ett plusenergilän senast 2045. För att det målet ska infrias krävs ett samfällt arbete från länets alla kommuner. Energiomställningen inom såväl industri- som transportsektorn är nyckelfaktorer för att målet ska uppnås.

Inom avgränsningen för den fördjupade översiktsplanen för Forserum finns begränsade förutsättningar för energiproduktion. Området är uteslutande markerat som olämpligt för vindkraftsetableringar i kommunens översiktsplan. Även förutsättningarna för ytterligare utbyggd vattenkraft inom den fördjupade översiktsplanens avgränsningsområde bedöms vara begränsade. Solenergi är en energikälla som de senaste åren har blivit allt mer populär, dock används den ännu inte i någon större skala. Den främsta anledningen till detta är att anläggningskostnaden är förhållandevis hög i relation till den faktiska energiproduktionen från respektive solpanel.

Den tekniska utvecklingen inom området kommer sannolikt att innebära mer kostnadseffektiva anläggningar, vilket kan medföra att solenergin får en större betydelse för den totala energiförsörjningen. Eftersom en anläggning för solenergi kan vara förhållandevis begränsad i omfattning och exempelvis endast avgränsa sig till ett hustak bedöms det finnas goda förutsättningar för en ökad utbyggnad av solenergi inom den fördjupade översiktsplanens avgränsningsområde.

Gällande fjärrvärmenätet fanns det vid

framtagandet av den fördjupade översiktsplanen inga planer på utbyggnad, bland annat på grund av att många nybyggda bostäder idag är så energieffektiva att det inte är ekonomiskt motiverat att anlägga fjärrvärmenätet till nya mindre områden för villabebyggelse.

NÄSSJÖ KOMMUN

571 80 Nässjö

0380-51 80 00 (växel)

0731-23 21 60 (sms)

samhallsplaneringskontoret@nassjo.se

www.nassjo.se

**NÄSSJÖ
KOMMUN**